

2025-07-04

Famna
Box 17011
104 62 Stockholm

Besöksadress
Krukmakargatan 21
Stockholm

Famna
0707-38 39 95
infor@famna.org
famna.org
aleksan-
dra.wasso@famna.org

Remissvar SOU 2025:29 Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete

Famna tackar för möjligheten att lämna synpunkter och kommer i detta remissvar främst fokusera på förslag och skrivningar som berör idéburna aktörer i välfärden och idéburen sektors förutsättningar och potential.

Famna är riksorganisationen för idéburen välfärd i Sverige med uppdraget att synliggöra den idéburna välfärdssektorns roll, särart och potential i den svenska välfärden. Famna har cirka 90 medlemmar som alla bedriver välfärd utan vinstsyfte. Medlemmar har lång erfarenhet av att tillhandahålla sociala tjänster, kvalificerad vård, arbetsmarknadspolitiska insatser och individuell omsorg samt identifiera tapp och glapp i den offentligt finansierade välfärden. Famna är en associerad förening till arbetsgivarorganisationen Fremia.

Vi välkomnar utredningens förslag om ny och kompletterande form av skyddat arbete hos idéburna organisationer och instämmer med utredningens bedömning att sektorn kan göra mer för individer i långtidsarbetslöshet. Famna har under flera år påtalat behovet av skyddade anställningar i sektorn, idéburna skyddade anställningar (ISA). Idéburna organisationer kan erbjuda meningsfullt arbete i en trygg, individanpassad och utvecklande miljö.

Vi vill passa på att framföra att utredningen innehåller gedigna analyser och slutsatser som väl överensstämmer med den verklighet som många av våra medlemmar upplever. Vi delar utredningens slutsats att det sannolikt finns ett ökat behov av skyddade arbeten. En arbetsmarknadspolitisk insats som innebär "ett riktigt" arbete har stor betydelse för individer i långtidsarbetslöshet, där många under lång tid slussats runt i olika insatser. Därmed är

skyddade arbeten i idéburen sektor en nödvändighet för att möta det reella behov som finns.

Många aktörer i den idéburna sektorn ser brister i hur Samhalls verksamhet idag fungerar för många personer som står långt från arbetsmarknaden, inläsningseffekten i Samhall är en av dessa. Vi delar utredningens bedömning att flera individer riskerar att bli kvar i Samhall längre än nödvändigt. Det krävs ett aktivt och ansvarsfullt individbaserat stöd för att åstadkomma progression och motverka inläsningseffekt som både missgynnar den enskilde individen och det offentliga.

9.11 Ändamålsenliga insatser innan skyddat arbete blir aktuellt

9.11.2 Det finns inget uppenbart behov av ytterligare stödinsatser

Bedömning: I dagsläget finns inget uppenbart behov av ytterligare stödinsatser före, vid sidan av, eller som en del av en anställning hos Samhall, utöver de behov som omhändertas av utredningens förslag om en förstärkt introduktionsperiod i skyddat arbete hos Samhall. Det finns inte heller behov av att tillskapa några nya former av insatser som tillhandahålls av idéburna aktörer endast i detta syfte.

Famna ställer sig frågande till denna slutsats. Idéburen sektor har med sin erfarenhet av att möta individer och tillhandahålla arbetsmarknadspolitiska insatser länge påtalat flera brister vad gäller insatser som finns och hur de avropas.

Enligt forskning (t ex Beskæftigelses Indikator Projekt, BIP) är parallella insatser, kontinuitet i insatser och handledarskap en nödvändighet för målgrupper som står långt från arbetsmarknaden att uppnå progression. Det är ytterst få insatser i Arbetsförmedlingens utbud till denna målgrupp som uppfyller detta. För närvarande innehåller endast tjänsterna Arbetsintegrerade övningsplatser och Steg till arbete parallella insatser, men även där kan varaktigheten i insats och handledarskap ifrågasättas.

Insatser och verktyg som Arbetsförmedlingen har till sitt förfoga används inte på ett effektivt sätt. Fler av insatser som finns att tillgå är snäva och avropas en åt gången, i motsats till vad forskning visar krävs för att åstadkomma progression. Därmed anser vi att det finns behov av insatser vid sidan av en skyddad anställning

i t ex Samhall men även i andra insatser. I våra nordiska grannländer finns en mycket större flexibilitet i insatser vilket innebär att de skräddarsys utifrån en väldefinierad målgrupps behov, vilket har positiv inverkan på individens progression.

Famna instämmer ej i utredningens bedömning, förvisso finns diversifierade insatser i teorin men används varken korrekt eller i tillräcklig omfattning. Vår ståndpunkt är därför att dagens utbud har spelat ut sin roll och att nya insatser behövs i sin helhet eller att befintliga insatser åtminstone avropas parallellt tillsammans med ett långsiktigt och kontinuerligt handledarstöd.

9.12 Tillgång till fler former av skyddat arbete

9.12.1 Målgruppsbegränsningar inom OSA bör tas bort

Förslag: Begränsningen av målgruppen för OSA till personer som har vissa specifika funktionsnedsättningar tas bort.

Famna tillstyrker utredningens förslag att målgrupper för skyddat arbete bör breddas eftersom behovet är större än dagens.

Utredningens slutsats att deltagande i OSA minskat stämmer väl överens med Famnas bild. De senaste åren har vi fått signaler från medlemmar om att OSA-placeringar som funnits i de idéburna verksamheterna under flera år avbrutits till följd av nya tolkningar av regelverk. Många kommuner har tidigare placerat OSA-anställda i idéburna verksamheter eftersom de haft möjlighet att utforma goda arbetsmiljöer och meningsfulla och utvecklande arbetsuppgifter till individer.

Att målgruppen bör breddas är en direkt nödvändighet. Det finns många fler individer som är i behov av skyddat arbete. Många av dessa individer får inte en korrekt bedömning av arbetsförmåga och slussas därmed runt i systemet år efter år. För dessa individer är en offentligt skyddad anställning en hållbar långsiktig lösning.

OSA är en insats som fyller en viktig funktion för individen, det är ett arbete, om än skyddat. Vi vill påminna om en målgrupp som sällan beaktas i fråga om arbetsmarknadsinsatser, det är personer som har svårt att få ett arbete till följd av tidigare kriminalitet. Det är svårt att bryta en kriminell livsstil och arbete är en skyddsfaktor för återfall, men mycket svår att åstadkomma. Det är svårt att få ett arbete för den som finns med i belastningsregistret men också p

g a att många som levt i kriminella miljöer helt saknar erfarenhet av arbete. En kriminell livsstil ger för många också långsiktiga psykologisk och sociala besvär och konsekvenser. Denna grupp har trots många förmågor också svårt att åta sig ett arbete utan anpassningar och stöd av en handledare. Till sist vill vi också poängtera att arbetsutbudet också begränsas rejält för målgruppen, där många har en bakomliggande problematik med odiagnostiserade neurologiska funktionsnedsättningar och beroendeproblematik. Därmed är t ex arbete på restaurang med alkohol en riskfaktor, trots att det finns en hög efterfrågan på personal i denna bransch är det en direkt olämplig arbetsplats för vissa. Denna målgrupp behöver stöd som anpassas utifrån de hinder de faktiskt har, många gånger en mycket komplex och sammansatt problematik, som utgör ett reellt hinder för att etableras på arbetsmarknaden.

9.12.2 Ny form av skyddat arbete hos idéburna organisationer

Förslag: Det införs en ny form av skyddat arbete hos idéburna organisationer som är registrerade enligt lagen (2022:900) om registrering av idéburna organisationer.

Famna tillstyrker detta förslag och kan utifrån gedigna kunskap om sektorn bekräfta att idéburna organisationer kan tillhandahålla skyddade arbeten som utformas med hänsyn till individens behov och förutsättningar på ett mycket tillfredställande sätt. Vi kan också bekräfta att det finns en underutnyttjad kapacitet – sektorn både kan och vill göra mer för fler. Enligt rapporten "Bryt långtidsarbetslösheten! – Idéburen sektor står redo med 10 000 nya jobb" som tagits fram av Ramboll på uppdrag av arbetsgivarorganisationen Fremia konstateras att den idéburna sektorn kan tillhandahålla 10 000 arbetsplatser till individer i behov av stöd. Den idéburna sektorn har ett stort arbetsutbud som bör utgöra ett komplement till skyddade anställningar i offentlig regi.

Idéburna arbetsgivares verksamheter varierar i storlek och omfattning men har oaktat det möjlighet till individanpassningar i mycket hög utsträckning. Idéburna arbetsgivare kan möta nästan varje tänkbart anpassningsbehov.

Famna delar utredningens bedömning att Samhall och den offentliga sektorn inte kan möta hela det behovet som finns. Men att det också finns ett större behov än dagens beräkningar. Det finns en stor andel långtidsarbetslösa som är i behov av en skyddad

anställning och utredningens förslag om att slopa målgruppsavgränsningen och utöka målgruppen för skyddat arbete kommer innebära en omfattande volymökning.

Utredningen resonerar kring tillskapandet av flera former av skyddat arbete som förutsätter fler arbetsgivare. **Famna delar utredningens bedömning att det är lämpligt att inkludera idéburna organisationer att utgöra dess arbetsgivare** eftersom de liksom de offentliga har mänskliga och samhällseliga mål med sin verksamhet, det som enligt lagstiftningen sammanfattas som allmännyttigt syfte. De idéburna organisationerna kan ses som ett medel för att uppnå målet, i detta fall arbetsinverkan och progression för den enskilde.

Detta bekräftar således utredningens resonemang om att en idéburen arbetsgivares bevekelsegrunder för att anställa en individ med skyddat arbete i hög utsträckning liknar de bevekelsegrunder som offentliga arbetsgivare har, dvs allmännyttigt syfte. Dessutom har sektorn en stark lokal förankring där de verkar och högt förtroende hos de individer som de finns till för, individer som generellt har lågt förtroende för offentliga aktörer, ett värde som kan tillvaratas av de offentliga i samverkan med idéburen sektor.

Famna håller med utredningen i bedömningen att idéburna organisationer har goda förutsättningar att tillhandahålla skyddade anställningar. Sektorn har och har haft en betydelsefull roll som leverantör av arbetsmarknadspolitiska insatser till individer som är i behov av omfattade stödsatser, och sektorn står redo för att göra mer för fler.

Famna delar utredningens bedömning "att det är helt frivilligt för en idéburen organisation att erbjuda skyddat arbete, och att det därmed aldrig kan garanteras att det finns platser att tillgå" men också "att ingen idéburen arbetsgivare kan garantera en långsiktig anställning i samma utsträckning som ett av staten helägt bolag eller en offentlig arbetsgivare, eftersom verksamhetens långsiktiga förutsättningar i högre utsträckning är beroende av faktorer utanför arbetsgivarens kontroll". Med detta konstaterat vill vi påminna om att det ändå finns en god grund till trygghet och långsiktighet hos idéburna organisationer, då deras verksamheter syftar till att främja sysselsättning och tillskapa jobb för personer som är i behov av en anpassad anställning. Idéburna organisationers samhällseliga och mänskliga mål är deras existensberättigande.

Famna instämmer med bedömningen att individens behov av skyddat arbete överväger de nackdelar som finns att inkludera idéburen arbetsgivare, nackdelar som utredningen bedömer som ytterst få.

Famna välkomnar skyddat arbete hos idéburna arbetsgivare MEN har förbehåll gällande utredningens förslag om att det endast ska gälla idéburna organisationer som är registrerade enligt lagen (2022:900) om registrering av idéburna organisationer. Att avgränsa det till dessa är problematiskt i dagsläget då registret som tillhandahålls av Kammarkollegiet innebär flera oklarheter vilket gör att idéburna organisationer inte registrerat sig i den grad som varit önskat. I skrivande stund finns enbart 24 organisationer registrerade.

Utredningen nämner höga avgifter som ett hinder och det är ett viktigt skäl, inte minst för mindre aktörer. Det finns dock ett flertal andra större skäl som hindrar idéburna aktörer att registrera sig. I nuläget bedömer många att skälen att registrera sig i Kammarkollegiets register inte överstiger skälen emot registrering.

Bland dessa skäl finns bland annat flertalet oklarheter om tolkningen av tillåten skälig värdeöverföring. Ett par exempel som hindrar anslutning är hur en rättslig prövning skulle betrakta värdeöverföringar till personal/medlemmar. Exempelvis om en verksamhet i kooperativ form med låga löner för att klara av verksamheten utan förlust, kan betala ut en extra lön i slutet på året vid positivt resultat även om de totala lönesummorna då inte skulle övergå vad som är normalt förekommande i branschen. En annan oklarhet är om det är tillåten att göra en värdeöverföring, en återbetalning av medlemsinsats, när en medlem avslutar sitt medlemskap i en ekonomisk förening. Det förmodade hindret att kunna återbetala startkapitalet till den eller de privatpersoner eller organisationer som en gång startade verksamheten avhåller ytterligare några aktörer från att registrera sig. Det råder också oklarheter kring bedömning av värdeöverföringar som är en del av verksamhetens syfte, t ex stöd i form av medel för mat, kläder, hyra och fritidsaktiviteter för barn.

Ett annat hinder som identifierats av Famnas medlemmar gäller större organisationer som verkar i hela landet. En del av dessa nationella organisationer gör överföringar genom hela organisationen och fördelar pengar efter verksamhet och deltagare, dessa skulle i vissa fall behöva ansluta ett tiotal verksamheter. En medlem i Famna beräknade att anslutningen skulle behöva göras med ett trettiotal organisationer. Då blir även avgiften ett problem, utöver

den enorma administrativa arbetsbelastningen som en registrering skulle innebära.

En ytterligare avhållande faktor är att straffansvaret för styrelser upplevs som ett hinder då det verkar avskräckande för personer som många gånger själva är en del av den målgrupp som verksamheten riktar sig till. Men också eftersom idéburna organisationers styrelser är ideella krafter som bidrar med sitt engagemang för att bidra till samhällsnyttan.

Majoriteten av idéburna aktörer väljer att avstå registrering i dagsläget då nytta eller fördelarna är ytterst begränsade för både idéburna aktörer och upphandlande myndigheter så som registret är utformat idag. Organisationer riskerar att krävas på förändringar som kan försvåra efterlevnad av stadgar/bolagsordning eller andra regelverk. Alla oklarheter sammantaget verkar avhållande för många verksamheter, även om det finns en vilja att ha ett fungerande register över idéburna aktörer för att hålla oseriösa aktörer borta.

Förvisso skulle ett krav på att vara ansluten till registret för att komma i fråga i detta avseende innebära ett ytterligare incitament att vara med, men osäkerheterna är många vilket talar mot registrering trots möjlighet till OSA. Vår bedömning är att flera av de avhållande faktorer som vi har räknat upp i högsta grad är relevanta för just den typ av verksamheter som skulle vara aktuella att komma ifråga som arbetsgivare enligt utredningens förslag. Att i detta läge då registret inte har kommit att fylla sitt syfte på grund av oklarheter och förhinder ser vi det som direkt olämpligt att göra en sådan koppling som ett krav för att komma i fråga.

Famna var drivande för inrättande av register över idéburna organisationer i välfärden och vi ser även fortsatt starka skäl för att registret ska finnas, nyttjas och uppfylla den funktion som var tilltänkt vid inrättandet. Ett väl fungerande register kan vara ett viktigt led i att förhindra välfärdsbrottslighet. Men för att detta ska bli verklighet behöver registret ses över och utvecklas. Vi ser därför ett stort behov av att regeringen gör en genomgripande översyn av registret i syfte att föreslå nödvändiga förändringar så att intentionerna med inrättandet av registret kan uppnås. För att få en så bred bild som möjligt av hindren är det angeläget att i ett sådant arbete inkludera en bred representation av berörda aktörer.

Famna vill också i förhållande till förslagen i denna utredning peka på möjligheten att nyttja flera vägar för att kvalificera sig som lämplig idéburen aktör. Vissa aktörer som kan vara lämpliga för

OSA ingår inte nödvändigtvis i kretsen av de som var tänkta att kunna ingå i registret. Några är redan idag även granskade på andra sätt och skulle genom detta kunna visa på sin kvalificering. Ett sådant exempel är de som är medlemmar i Giva Sverige och ingår i deras kvalitetssäkring av ideella organisationer med finansiering från gåvor, bidrag och samarbeten för att säkra etisk, transparent och professionell styrning och ledning. Med det arbetet hjälper Giva Sverige sina medlemmar med verktyg för etisk insamling, intern styrning och kontroll, ekonomisk redovisning och effektrapportering. Allt detta samlas i en Kvalitetskod som medlemmar i Giva Sverige följer. Endast idéburna organisationer som insamlar medel kan vara medlemmar i Giva Sverige och de som har insamlingsverksamhet och uppfyller kriterierna hos Giva Sverige skulle på så sätt kunna bedömas kvalificerade istället för att avkrävas dubbla förfaranden med de kostnader och den administration det innebär.

9.12.3 Skyddat arbete hos idéburen organisation bör utformas i enlighet med GBER

Förslag: Arbetsförmedlingen får till en arbetsgivare lämna ekonomiskt bidrag för lönekostnader för att anställa personer i skyddat arbete hos idéburen organisation. Bidrag till lönekostnader lämnas med 75 procent av de bidragsgrundande lönekostnaderna. Arbetsförmedlingen får lämna bidrag även för merkostnader vid skyddat arbete hos idéburen organisation. De bidragsgrundande merkostnaderna är lönekostnader för den tid då personal hos den idéburna organisationen stödjer personer som har anställts i skyddat arbete. Bidrag till merkostnader lämnas med 33 procent av de bidragsgrundande lönekostnaderna. Stödet ska vara anpassat till behoven hos den som anställs i skyddat arbete. Bidraget för skyddat arbete hos idéburen organisation får beslutas för längst 2 år i taget. Bidrag får endast lämnas i enlighet med kapitel I och artikel 33 och 34 i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (GBER).

Famna tillstyrker förslaget i sin helhet och bekräftar att de ersättningsmässiga förutsättningarna för den idéburna arbetsgivaren bör vara tydliga och förutsägbara. Bidrag för merkostnader är avgörande för att möta individens behov eftersom det uppkommer kostnader till följd av skyddade anställningar, en nödvändighet med tanke på de anpassningar och stöd som ska tillhandahållas. Vi delar även utredningens bedömning att det är skillnad på

lönebidragsanställningar och skyddat arbete. Vi vill även påminna om att ersättningen bör räknas upp årligen.

Sammanfattningsvis välkomnar Famna utredningens förslag i de delar som innebär ökade möjligheter för idéburna aktörer att kunna bidra till fler möjligheter för personer som står långt från arbetsmarknaden och hoppas att dessa blir verklighet. Sektorn ser ofta goda idéer och ambitioner stanna just vid idéer och ambitioner, med olika förklaringar som hinder. Det blir viktigt att ambitionen görs tydlig och att departementet öronmärker ersättning och framför volymmål för OSA i idéburen sektor till myndigheten.

Idéburen sektor har en viktig roll i att skapa en inkluderande arbetsmarknad med meningsfulla och utvecklande insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Å Famnas vägnar,

Aleksandra Wasso, Sakkunnig idéburen välfärd, Famna